

СПЕЦИФИКА И ПРОБЛЕМИ НА РУСЕНСКИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ МИКРОРАЙОН

М. Бъчваров В. Дойков

Туристическите районни единици представляват териториално единство на ресурси, транспорт, материално-техническа база, туристически контингент, кадри и организационна структура.

Според нас в Русенски окръг има един туристически микрорайон. Той се е формирал благодарение на ролята на Русе като важен транспортен входно-изходен пункт за туристи към и от страната. Наличието на културни, исторически, архитектурни и други антропогенни обекти на туризма, концентрирани също в Русе, играе важна роля главно за туристи от други окръзи. Нуждата от краткотраен отдих и туризъм на населението на 160-хилядния Русе е друг фактор за формирането на микрорайона. Природните и историческите забележителности в поречието на Русенски Лом и притоците ѝ също са обект на туризъм.

Тези основни фактори до голяма степен предопределят подялбата на Русенския туристически микрорайон на: 1. Градска част. 2. Крайградска част със следните зони: а) лесопаркова зона (включва Липник, Образцов чифлик и други обекти); б) дунавско крайбрежие от Стълпище до Ряхово; в) поречието на р. Русенски Лом и притоците ѝ в обсега на окръга.

Всички тези зони са в изохрон до 1 час от Русе с автомобил, влак или кораб.

В градската зона доминира транспортно-разпределителната функция по отношение на чуждите и нашите туристи, както и вътрешноградският отдих на местното население. Тук се намира основната част от обектите за развлечение, както и болшинството от обществено-икономическите обекти на туризма. Тази зона е сърцевината на туристическия микрорайон.

В лесопарковата зона се намира по-голямата част от средствата за подслон и прехрана на туристи в крайградския район на Русе. Те обслужват предимно седмичния отдих (т. нар. уикенд). Подобна функция имат дунавското крайбрежие и поречието на Ломовете, но при тях са налице и специализирани посещения, а освен това материалната им база е далеч по-малка. Тези две зони са едва в началото на своето развитие.

Извън така очертаните зони на микрорайона в Русенски окръг има някои диспергирани туристически обекти. Например селата Новград, Кривина и Тръстеник имат известна историко-етнографска атрактивност. При гр. Бяла във връзка с доброто шосейно разположение на града и туристическите обекти в съседство (моста на Колю Фичето, Военно-историческия музей на Руско-турската освободителна война, паметниците за гибелта на Волов, Икономов и Вревска, разкопките на раннославянско селище при съседното село Стърмен, ловно-рибарската хижа в местността „Балтора“ и ловното стопанство за едър и дребен дивеч) се формира туристическо ядро, чието значение е главно за вътрешния, а в перспектива и за международния туризъм, особено за съветски туристи. Тези части на окръга с оглед на спорадичните туристически посещения на граждани от Русе остават извън неговия туристически микрорайон.

Русенският туристически микрорайон не спада към един Дунавски туристически район, защото връзките на микрорайона по отношение на туристопотока са главно по шосе и жп. линия към Велико Търново, Плевен, Разград — Черноморието, т. е. с обекти от вътрешността, а не с придунавски територии. В същност ролята на Дунав както за вътрешния, така и за международния туризъм не е най-важна измежду факторите, влияещи за досегашното развитие на микрорайона, но в бъдеще следва да се увеличи. Засега микрорайонът е изолиран — не принадлежи към по-голяма туристическа териториална единица. Считаме обаче, че в перспектива той може да се свърже с туристическите обекти на Разградски окръг, на Бяла, а също и с тези при Свищов (след прокаране на шосейна магистрала покрай Дунава) и да се дойде до формирането на един туристически подрайон.

Ние правим опит за характеризирание спецификата на Русенския туристически микрорайон и очертаване на главните проблеми на териториалната му организация. Детайлна характеристика на туристическите ресурси и материално-техническата база, съпроводена с предложения от техническо и финансово естество, бе направена от ЦНИРПД към ДСО „Балкантурист“.¹ Тя послужи за основа на програма, приета от ОК на БКП и ОНС — Русе, за периода 1971—1975 г.²

1. *Градска част.* Развитие на туризма в Русе стана в неочаквани и непредвидени темпове и в редица случаи градът не бе подготвен да отговори на нуждите. Изключително благоприятното географско положение — дунавският воден път, Мостът на дружбата и транспортните връзки по суша, вода и въздух, дават основание да се очаква в близко бъдеще още по-голямо развитие на туризма.

За развитието на международния туризъм в Русе най-много допринесе построенят през 1954 г. мост на р. Дунав, свързващ Бълга-

¹ Състояние и перспективи на туризма в Русенски окръг, машинопис, София, 1970 г.

² Програма за развитието на туризма в Русенски окръг — решение на ОК на БКП и ОНС — Русе, циклостил, Русе, 1971.

рия с Румъния. Оттогава Русе придоби още една важна функция — на главен входен и разпределителен пункт за международния туризъм.

Характерът на Русе като туристически пункт е не само транзитен, както се възприемаше от някои ръководители на туристически предприятия. Причината за това е, че крупното мостово съоръжение е изградено не в един обикновен пристанищен пункт, а при най-голямото българско пристанище на р. Дунав, при един много важен промишлен, транспортен, административен и културен център, който сам по себе си представлява съсредоточие на туристически обекти, съставна част от първостепенно репрезентативно туристическо трасе. Русе играе особено голяма роля за *транзитния международен туризъм* към черноморското крайбрежие, към Велико Търново — връх Столетов — Казанлък — Пловдив и към Плевен — София. Известно значение, което в перспектива трябва да нарасне, Русе има и като пункт на корабоплаване по Дунав с туристическа цел. По Моста на дружбата преминават хиляди чуждестранни и наши автомобили и влакове от Москва, Берлин, Варшава, Прага и други градове за София, Варна и Бургас. Ето защо част от туристите търсят митническо, валутно и друго обслужване на гара Русе. Шо се отнася до автомобилните туристи, за тях obligателно се налага обслужване в митнически, обменителни и информационни пунктове, бензостанции, къмпинги, мотели, хотели и автосервиси.

За значението на Русе като *важен граничен входно-изходен пункт* свидетелствуват следните данни: през 1971 г. през Русе в страната са влезли 767 306 души, от които 174 211 са българи, а 593 095 са чужденци (в това число 567 933 от социалистически, а 25 162 — от капиталистически страни). Съответно излезлите са: 755 118, от които българи 175 732, а чужденци 579 386 (от тях 554 633 от социалистически и 24 753 от капиталистически страни). Общо преминалите през трите гранични пункта при Русе са 1 522 424. Преминалите автопревозни средства са 125 780, които се разпределят така: 82,5% леки коли, 7,0% автобуси, 8,7% товарни коли и 1,8% мотоциклети. На Русе се падат около 40% от влизанията и излизанията с жп. и автотранспорт на чужди туристи у нас, респ. 23 — 24% на останалите видове транспорт. Силен превес имат движенията на граждани от социалистическите страни. Относителният дял на русенските гранични пунктове в преминаванията на наши граждани е около 23% от общия поток на пресеклите границата. През деветте месеца на 1972 г. (от януари до септември вкл.) около 77% от преминалите границата при Русе са чужденци, в това число 73% от социалистическите страни и само 4% от капиталистическите.

Интересно е да се съпоставят нощувките в Русе с туристопотока през граничните пунктове. Това сравнение показва, че през 1969 г. само около 3,7% от туристите, в това число около 7% от автотуристи-

¹ Тези и всички останали данни в настоящото проучване освен специално отбелязаните са извлечени от документацията на ДСО „Балкантурист“ — Русе.

те, са ползували базата за подслон в Русе. А през 1971 г. едва 1,6% от чуждестранния поток (в това число всред автотуристите около 3%) са нощували в Русе. При посещенията на български туристи в Русе този процент е 15—17, но ясно е, че и за тях Русе е все още предимно транзитен пункт. Средният престой на ползувалите базата за подслон (хотели, частни квартири и къмпинги) е твърде кратък — средно 2,1 дни. Според прогнозата на ЦНИРПД към ДСО „Балкантурист“ при база 1969 г. (вж. таблицата) се вижда, че рязко ще нарасне броят на ползувалите хотелиерски услуги, макар че както при чуждите, така и при вътрешните туристи не се предвижда увеличение на средния престой.

Прогноза за нетранзитния туристопоток в Русе¹

Година	Чуждестранни туристи		Вътрешни туристи	
	брой	туристи	брой	туристи
1969	17 120	37 445	190 617	392 664
1975	50 000	110 000	280 000	610 000
1980	100 000	220 000	400 000	880 000
1990	200 000	440 000	500 000	1 100 000

В Русе към 1990 г. ще нощуват около 10% от общия поток чужди туристи, минали през града. Очаква се през същата година през Русе да минат 2,5 млн. чужденци, от които 2,2 млн. от социалистическите страни. Това очакване има своята логика, особено като се има пред вид, че близо $\frac{3}{4}$ от потока след 1980 г. се предвижда да бъде с моторни возила. Моторизираните туристи най-често ползват базите за пренощуване. Твърде niskият дял на нощувалите в Русе туристи се дължи на извънредно *ограничената хотелиерска база на града.*

	1959	1961	1966	1972
Хотели	8	6	7	7
Легла	495	609	780	851

Към горните данни трябва да се добавят 167-те легла на три-те русенски къмпинга и 283 легла в частни жилища. Приетата норма 20 хотелски легла на 1000 жители в Русе няма покритие. В наличност има едва 5 легла. Средната заетост на хотелите през периода януари—септември 1971 г. е била 86%, докато за страната тя е 77%, за Плевен—67%, за Пловдив—73 и за София—91%. Крайно наложително е да се освободят хотелите, заети за други цели. Освен това редица стари стилни сгради могат да се обзаведат и приспособят за хотели.

Русе след София, Пловдив, Варна и В. Търново се нарежда на пето място по посещаемост от ученически и студентски групи. Например главно учащи се са били посетителите на русенските музеи през 1971 г.

¹ Данни от Състояние и перспективи на туризма в Русенски окръг. Проучване на ЦНИРПД към ДСО „Балкантурист“, машинопис, София, 1970.

(„Баба Тонка“, Историческия музей, Природонаучния музей и Музеи на транспорта)—общо 182 608 души. За разлика от гореизброените градове и от още много други по-малки селища в Русе няма туристическа спалня?! Сега се строи 21-етажният хотел „Рига“ с 400 места и се разширява хотел „Сплендид.“ Но и това далеч няма да удовлетвори голямата нужда от легла.

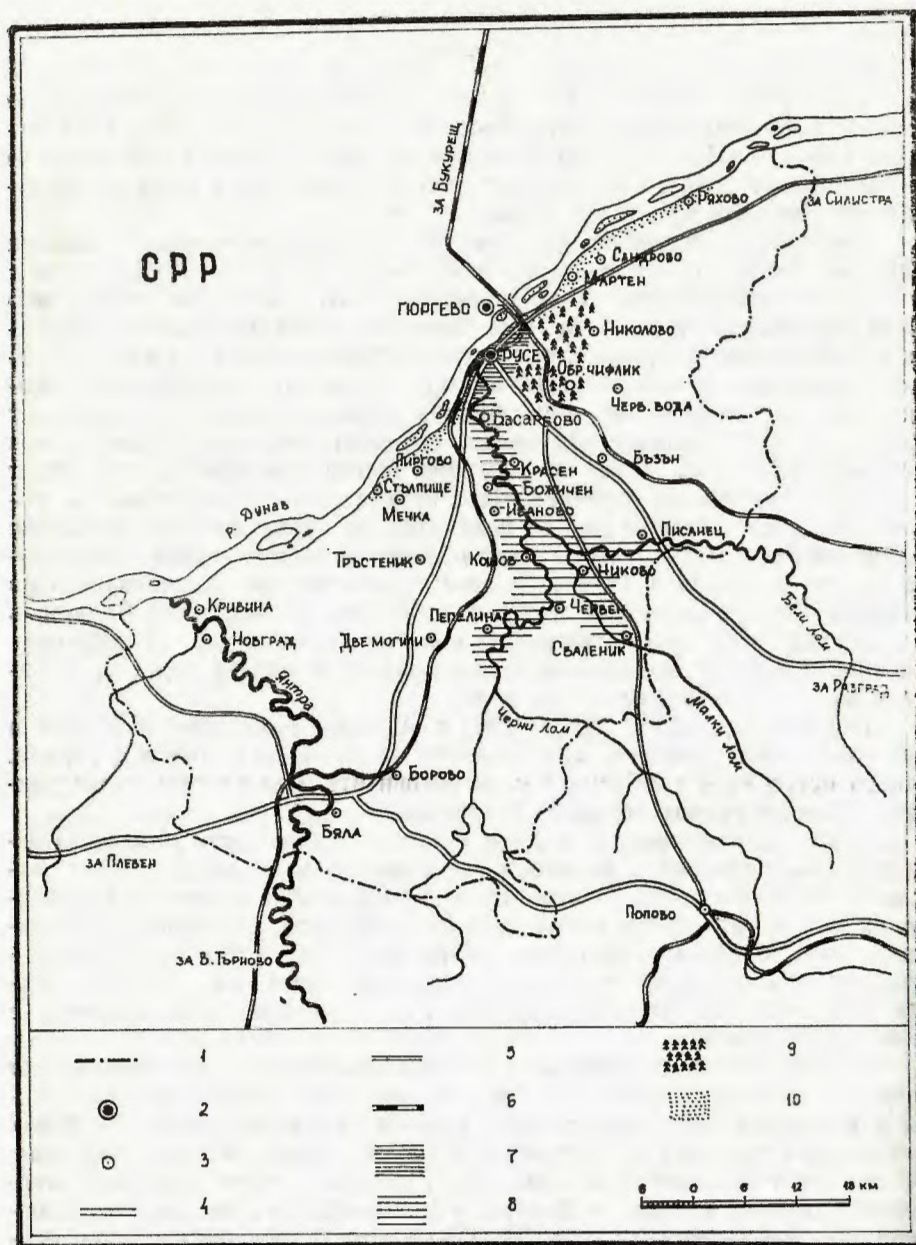
През 1967 г. в района на Русе бяха изградени четири къмпинга два при хижа „Приста“, един край парка „Липник“ и един край с Бъзън. Местоположението на тези къмпинги бе добре обосновано. През последните години в Русе сполучливо бе задоволена нуждата от заведения за хранене, обаче се чувствава нужда от едно по-голямо *представително комплексно туристическо съоръжение.* Такова може да се оформи в местността „Левентабия“, югозападно от града. От доминиращото над цялата околност място се открива хубава панорама към Русе, Дунав и Румъния. Освен това крепостта е обект с голяма историческа стойност. Част от нея сега се използва за голям ресторант. Трябва да се подчертае, че туристическият комплекс „Левента“ има много удобно местоположение между трите шосета — за Букурещ, София и Варна, и дава удобства за изграждането на къмпинг, сервиз, паркинг и други съоръжения. В недалечно бъдеще в близост до ресторант „Рибарската колиба“ би могло да се обзаведат паркинг и къмпинг от закотвени във вода къщички за туристи, любители на реката и водните спортове.

Построените през 1966—1971 г. 4 нови бензостанции в Русе в най-общи линии решиха снабдяването на моторните возила с гориво. Много остро стои проблемата с автосервизите. Налага се чуждестранните коли да търсят сервиз в Букурещ.

Прави впечатление, че за Русе и неговите околности още няма издадени пътеводители и диплянки. Не е направена и необходимата *реклама* на обектите във и край Русе. Недостатъчно е пропагандирането на културните забележителности на Русе, като Мартенските музикални дни, операта, Младежкия карнавал и др. От необходимите 4 информационно-валутни пункта са създадени само два. Нужно е също така местните промкомбинати да пуснат в продажба сувенири с локална тематика.

От много голямо значение е и *подготовката на квалифицирани туристически кадри.* В Русе има две гимназии за изучаване на руски и английски език. Наложително е да се открие гимназия или отдел с изучаване на немски. В миналото в Русе имаше немско училище, съществуват традиции и необходимост, защото нашият дунавски първенец е база на речния ни флот, а в западната част на Дунавския басейн доминира немският език. Туризмът дава и своя принос в ангажирането на работната ръка в града.

През периода 1962—1972 г. в Русе бе извършено голямо преустройство на входно-изходните градски артерии, като сполучливо се ликвидираха конфликтните пунктове на градските комуникации. Околовърстната железопътна линия и р. Русенски Лом бяха пресечени от

Фиг. 1. Схема на Русенския туристически микрорайон

1— граница на окръга; 2— градове; 3— селища с туристическо значение; 4— главни шосета; 5— други по-важни шосета; 6— жп. линии; 7— градска зона на туристическия микрорайон; 8— туристическа зона „Поломие“; 9— лесопаркова туристическа зона; 10— крайдунавска туристическа зона

два големи надлеза и три прелеза. Необходимо е да се ремонтират някои сгради, представляващи архитектурна забележителност.

2. *Крайградска част на микрорайона.* Физикогеографският анализ на ландшафта в крайградския район показва, че Русе има условия за краткотраен рекреативен и спортен туризъм, но не и възможности за дълготрайно курортно дело.

Вече няколко десетилетия русенци посещават в събота и неделя горите край Образцов чифлик. В последно време зарибените изкуствени водохранилища привлякоха още повече посетители. Образцов чифлик сам по себе си е един интересен исторически обект като първо на Балканите модерно земеделско стопанство, първа опитна земеделска станция и първо земеделско училище. Наблизо до Образцов чифлик и на 12 км от Русе се намира лесопаркът „Липник“, който през последните 15 години се наложи като добре организирана зона за отдих. В гориста местност близо до изкуствено езеро бяха построени много почивни станции, вили, ресторанти, къмпинг, спортни площадки за корабомоделизъм и спортен риболов и др. Общият настанителен капацитет е 596 легла—всички във фонд на русенски предприятия и ведомства. *Наличните легла на „Липник“ обаче не се използват рационално.* Те се предоставят само по ведомствен критерий.

В лесопарковата зона е и голяма част от земята и стопанските постройки на русенския АПК—едно от челните в страната земеделски стопанства, посещавано от специализирани групи. Немалка проблема за зоната е все още *недостатъчната ѝ залесеност* с качествена дървесна растителност.

Дунавското крайбрежие от Стълпище до Ряхово включва дунавския бряг, плажовите ивици и островите Лелека, Мартен и Алеко. Пунктове за отдих и спорт са Стълпище, местността при паметника край Стълпище, т. нар. Западна зона (включваща и остров Лелека), Мартен, Сандрово, Ряхово. Тази зона предоставя възможности за плаж, плуване, гребане, водни ски, риболов. Близо до Стълпище се намира и друг важен воден атрактивен обект—най-големият рибарник в страната с площ 2500 дка. Не трябва да се допуска копаенето на баластра от драгажния флот в зоните за къпане по крайбрежието на Дунав тъй като това води до разрушаване на брега и създаване на опасни места.

Долината на Русенски Лом е едно чудесно съчетание на природни забележителности и исторически останки. В каньоновидните теснини има места, удобни за алпинизъм, зиме за любителски ски-спорт, пещерно дело, риболов, лов, хубави люлякови горички, а също и исторически обекти, като тези при Червен, Иваново, Писанец и др. Освен старите градища край Ломовете са и част от 27-те паметника на руските освободители в окръга, напомнящи за станалите тук големи сражения през 1877/1878 г. На 26 февруари 1970 г. долината на р. Русенски Лом бе обявена за народен парк. Той обхваща 22 267 дка площ, включваща ивици от по 100 м от двете страни на каньоновидните

скали. Най-интересни са следните участъци: 1) По Черни Лом от Червен до Кошов на разстояние около 8 км; 2) Малки (Нисовски) Лом между Сваленик и Нисово—участък, дълъг около 7 км; 3) Писанските калета при Бели Лом; 4) Бели Лом от Писанец до Нисово на протежение от 16 км; 5) Бели Лом от Нисово до сливането му с Черни Лом и 6) Черни Лом от Кошов до местността „Смесовете“ и Иваново на протежение 11 км. За опазване на каньоните на Русенски Лом трябва да се вземат мерки за спиране на безразборното ломене на строителен камък.

Голяма ценност представлява средновековният град Червен с новоразкритите крепостни стени, останки от замък, църкви и др., запазени в сравнително добър вид.

Стенописите в Ивановските скални манастири са принос за световната култура и са под охраната на ЮНЕСКО. Те са включени в каталозите на тази международна организация.

Предлагаме в офертите на туристическите групи, минаващи през Русе, да се включат обекти от Поломието, като за целта се отдели особено внимание на пътната мрежа в зоната. Има немалки *възможности за използване на наличния жилищен фонд* в някои живописно разположени и почти депопулирани села в Поломието (напр. в селата Божичен, Кошов, Писанец, Пепелина, Табачка, Червен, Нисово и др.). Някои оцелели воденици по долината на Русенски Лом могат да се преустроят в хижи и заслони. Такива може да се изградят и в самите скали. *Засега легловната база на Поломието и на Крайдунавската зона е твърде малка*—състои се само от 409 легла.

Пред микрорайона като цяло стоят някои общи въпроси, свързани с туристическата активизация. Голяма проблема за Русе и близката околност е наличието на редица утежняващи околната среда промишлени предприятия. Те причиняват *значително замърсяване на въздуха и водите*. Освен това допълнително замърсяване на въздуха се получава покрай главните магистрали във връзка с оживения автомобилен трафик. Голяма част от предприятията в града и околността изхвърлят отпадъци в Дунав и Русенски Лом, в резултат на което тяхната рекреативна и риболовна стойност е силно намалена. В борбата срещу деградирането на природната среда в микрорайона най-големи перспективи има използването на съвременни очистителни инсталации и създаването на специални органи за контрол.

Липсата на високи планини в съседство налага населението на Русе да пътува с туристическа цел (включително и краткотрайни пътувания) към Стара планина, Рила, Пирин, Родопите, а също да използва географската близост, граничните удобства и възможности на социалистическата интеграция за туризъм в Карпатите, които са най-близката до Русе планина.

Макар че по обем в Русе преобладава транзитният туризъм, през последните години много нарасна значението на самия град като туристически обект. Организирания нетранзитен чуждестранен туристопоток можем да диференцираме така:

1) Посещения на туристически групи по маршрути на „Балкантурист“ с автобуси и влакове.

2) Посещения с автобуси на множество групи за един или няколко дни от Румъния (румънски и други), които идват само до Русе.

3) Посещения на групи от капиталистически страни, пътуващи със съветските международни пътнически кораби „Дунай“, „Амур“ и „Днелър“ по маршрут Виена—Одеса—Ялта (по-рядко и групи, идващи с румънски, унгарски, австрийски и други кораби).

В Русенски окръг условия за развитие има предимно познавателният транзитен туризъм за чуждите туристи. Познавателни са и посещенията на туристите от други окръзи на страната. Голяма част от тях не са транзитни. Има възможност значително да се увеличи значението на крайградските зони за рекреативен, краткотраен и спортен туризъм на русенци.

SPECIFIC AND PROBLEMS OF THE TOURISM IN ROUSSE AND
ITS VICINITY

M. Bachvarov V. Doykov

S u m m a r y

The fourth Bulgarian urban center-Rousse has more than 160 thousand inhabitants. It is an important concentration of industrial, transport and tertiary activities along Lower Danube. In the last two decades Rousse became also a main frontier point for the international tourist movements in East-Europe. Due to its geographical situation, in 1971 the total flow at Rousse reached 1,5 mln comings and goings. Most of them—73% refer to citizens of other socialist countries, 23%—to Bulgarians and only 4% were the tourists from capitalist countries.

As a rule, tourists do not stop in Rousse or its suburban zone, although they have considerable potential for 1—2 day detaining of the travellers. Among interesting objects and phenomena are: the bridge over Danube, the public square, museums, churches, the port, the Turkish fortress turned into restaurants, the monasteries in the canyon rocks of the river Roussenski Lom (with wall paintings registered by UNESCO), the Bulgarian medieval fortress Cherven, the oldest agricultural station in the Balkans, huts along Danube, alpinist walls in the canyon of Roussenski Lom, one of the largest caves in Bulgaria, original villages and foremost agricultural cooperatives, the park Lipnik, some cultural events as March musical festival, local carnival, popular feasts and customs etc.

The activation of all these tourist resources requires far more developed accommodation, transport facilities, infrastructure, propaganda, better organization and service